110. KESKIVIIKKONA 27. SYYSKUUTA 2000

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Ainoa käsittely

1) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1998 3589

Kertomus K 9/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 12/2000 vp

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1998 3604

Kertomus K 10/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 13/2000 vp

Lähetekeskustelu

3) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1999 3604

Kertomus K 11/2000 vp

4) Laki tuloverolain 105 a §:n muuttamisesta 3605

Lakialoite LA 92/2000 vp (Esko-Juhani Tennilä /vas)

5) Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta 3605

Lakialoite LA 93/2000 vp (Klaus Bremer /r ym.)

6) Laki perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta 3606

Lakialoite LA 96/2000 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk)

Mietintöjen pöydällepano

7) Hallituksen esitys laiksi valtion eläkerahastosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta 3606

Hallituksen esitys HE 82/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 15/2000 vp

8) Hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamisesta 3606

Hallituksen esitys HE 89/2000 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 15/2000 vp

9) Hallituksen esitys laiksi työvoimapalvelulain muuttamisesta 3607

Hallituksen esitys HE 119/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 5/2000 vp

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Mikkola.

Nimenhuuto

Nimenhuudossa merkitään täysistunnosta poissa oleviksi seuraavat edustajat:

Esko Aho /kesk
Janina Andersson /vihr
Maria Kaisa Aula /kesk
Jouni Backman /sd
Eva Biaudet /r
Tuija Brax /vihr
Kaarina Dromberg /kok
Mikko Elo /sd
Jan-Erik Enestam /r
Christina Gestrin /r
Leena-Kaisa Harkimo /kok
Satu Hassi /vihr
Jyri Häkämies /kok
Timo Ihamäki /kok
Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
Gunnar Jansson /r
Anneli Jäätteenmäki /kesk
Ilkka Kanerva /kok
Matti Kangas /vas
Tarja Kautto /sd
Paula Kokkonen /kok
Katri Komi /kesk
Martti Korhonen /vas
Juha Korkeaoja /kesk
Jari Koskinen /kok
Marjaana Koskinen /sd
Mikko Kuoppa /vas
Jaakko Laakso /vas
Seppo Lahtela /kesk
Markku Laukkanen /kesk
Henrik Lax /r
Suvi Lindén /kok
Leena Luhtanen /sd
Eero Lämsä /kesk
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Kari Myllyniemi /kesk
Pertti Mäki-Hakola /kok
Kirsi Ojansuu /vihr
Mauri Pekkarinen /kesk
Margareta Pietikäinen /r
Sirpa Pietikäinen /kok
Kirsi Piha /kok
Virpa Puisto /sd
Mirja Ryynänen /kesk
Tero Rönni /sd
Matti Saarinen /sd
Mauri Salo /kesk
Sari Sarkomaa /kok
Anni Sinnemäki /vihr
Katja Syvärinen /vas
Marja Tiura /kok
Martti Tiuri /kok
Marjatta Vehkaoja /sd
Jukka Vihriälä /kesk

Jari Vilén /kok
Matti Vähänäkki /sd
Ulla-Maj Wideroos /r
Jaana Ylä-Mononen /kesk

Eduskuntatyöhön liittyvissä tehtävissä olevat edustajat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavat ilmoitukset poissaolosta täysistunnosta eduskuntatyöhön liittyvän tehtävän vuoksi:

27.9. edustajat
Satu Hassi /vihr
Martti Korhonen /vas
27.—29.9. edustajat
Christina Gestrin /r
Timo Ihamäki /kok
Gunnar Jansson /r
Jari Koskinen /kok
Mikko Kuoppa /vas
Eero Lämsä /kesk
Virpa Puisto /sd
Marjatta Vehkaoja /sd
Jaana Ylä-Mononen /kesk
27.9.—3.10. edustajat
Jan-Erik Enestam /r
Margareta Pietikäinen /r
28. ja 29.9. edustajat
Klaus Hellberg /sd
Esko Helle /vas
Jouni Lehtimäki /kok
Johannes Leppänen /kesk
Pekka Nousiainen /kesk
Riitta Prusti /sd
Osmo Puhakka /kesk
Arto Seppälä /sd
28.9.—3.10. edustaja
Kimmo Kiljunen /sd

Sairauspoissaolot

Merkitään, että puhemiesneuvosto on käsitellyt seuraavan ilmoituksen poissaolosta täysistunnosta sairauden vuoksi:

27. ja 28.9. edustaja
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr

Poissaololuvat

Merkitään, että puhemiesneuvosto on myöntänyt seuraavat luvat poissaoloon täysistunnosta muun syyn vuoksi:

27.9. edustajat
Matti Kangas /vas
Marjaana Koskinen /sd
Mauri Pekkarinen /kesk
Leena Rauhala /skl
Jukka Vihriälä /kesk
27.—29.9. edustajat
Maria Kaisa Aula /kesk
Katri Komi /kesk
Seppo Lahtela /kesk
Pertti Mäki-Hakola /kok
Sirpa Pietikäinen /kok
Jari Vilén /kok

PÄIVÄJÄRJESTYKSEN ASIAT:

1) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1998

Ainoa käsittely
Kertomus K 9/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 12/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 12.

Asiaa käsiteltäessä läsnä on myös valtioneuvoston oikeuskansleri Paavo Nikula.

Tämän asian yhteydessä sallitaan keskustelu myös päiväjärjestyksen 2) asiasta, minkä vuoksi läsnä on myös eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja.

Keskustelu:

[1] **Riitta Prusti /sd:** Arvoisa puhemies! Käsittelyssä on valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 1998, josta perustuslakivaliokunta on nyt antanut mietinnön.

Valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota tarpeeseen kehittää oikeuskanslerin ratkai-

suista tiedottamista ja eduskunnalle vuosittain annettavaa kertomusta. Tehokas tiedottaminen yksittäistapauksia koskevista oikeuskanslerin ratkaisuista on tärkeää ratkaisujen viranomaistoimintaa ohjaavan yleisen vaikutuksen vuoksi. Valtioneuvostolla ja viranomaisilla tulee olla ajan tasalla olevaa tietoa oikeuskanslerin ratkaisuista, jotta ne voivat toiminnassaan ottaa oikeuskanslerin kannanotot asianmukaisesti huomioon. Myös yleisöllä tulee olla mahdollisuus saada tietoa oikeuskanslerin ratkaisuista.

Valiokunta kiinnittää huomiota nykyaikaisen tietotekniikan tarjoamiin mahdollisuuksiin ja katsoo, että tietoverkossa julkistamisen tulisi olla säännönmukainen yksittäisistä ratkaisuista ja kannanotoista tiedottamisen tapa. Mietinnössään valiokunta kannustaa Oikeuskanslerinvirastoa kehittämään tiedottamista tähän suuntaan. Tiedottamisen tehostaminen yksittäisistä ratkaisuista lisää omalta osaltaan mahdollisuuksia kehittää vuosittain annettavaa oikeuskanslerin kertomusta.

Valiokunta on eduskunnan näkökulmasta kiinnittänyt huomiota kertomuksen yksityiskohtaisuuteen ja pitänyt perusteltua, että kertomuksen painopistettä siirrettäisiin yksittäisistä tapausselostuksista yleisiin ja periaatteellisesti tärkeisiin laillisuusvalvonnassa havaittuihin kysymyksiin.

Tähän liittyy myös valiokunnan toivomus siitä, että oikeuskansleri esittäisi kertomuksessa yleisarvion perus- ja ihmisoikeuksien noudattamisen valvonnassa kertomusvuoden aikana tekemistään tärkeimmistä havainnoista. Nykyistä jonkin verran yleispiirteisempi kertomus saattaisi palvella paremmin eduskunnan tiedonsaannin tarpeita ja auttaa myös eduskuntaa lainsäädännöstä johtuvien epäkohtien korjaamisessa. (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Pyydän täysistuntosalia rauhoittumaan.

[2] **Valtioneuvoston oikeuskansleri Paavo Nikula:** Arvoisa puhemies! Pyydän saada kiittää perustuslakivaliokuntaa mietinnöstä, joka varmasti ohjaa Oikeuskanslerinviraston tiedottamista ja kertomuksen laadintaa yhä parempaan suuntaan.

Toteaisin, että tällä hetkellä tiedotteitamme, joita julkaistaan ehkä parin viikon välein merkittävimmistä ratkaisuista, jaetaan noin 200 tiedotusvälineelle. Tänä syksynä on myös kansalaisjärjestöt otettu jakelun piiriin. Tällä hetkellä näitä järjestöjä on noin parikymmentä.

Tietotekniikkaa pyritään hyödyntämään kotisivuilla, joita on ollut luettavissa jo parin vuoden ajan. Myös tiedotteet saadaan sinne ja vähitellen koko kertomus. Tässä suhteessa tuo kannustus, kun olemme voineet perehtyä muun muassa asiantuntijoiden lausuntoihin valiokunnan käsitellessä kertomusta, on johtanut toimenpiteisiin. Mutta varmasti aina on parantamisen varaa, ja tässä suhteessa mietintö on erityisen arvokas tämän työn kehittämiselle.

Ainoa, mitä olemme virastossa pohtineet, on ajatus yleisluonteisemmista havainnoista erityisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisessa. On varmasti enemmän kuin paikallaan, että vuosittain vähintään tällaisia arviointeja suoritetaan. Kun Oikeuskanslerinvirastossa kuitenkin ihmisoikeus- ja perusoikeusratkaisut olennaiselta osalta perustuvat saatuihin kanteluihin ja niihin annettuihin ratkaisuihin, voi olla vaikea pelkästään tämän tosiasia-aineiston perusteella suorittaa yleisluonteisia arvioita.

Toinen ongelma on se, että erityisesti taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutuminen on ratkaisevalla tavalla riippuvainen siitä, minkälaiset voimavarat voidaan osoittaa eduskunnan päättämän lainsäädännön toteuttamiseen. Tältä osin laillisuusvalvojan on oltava tietysti hyvin varovainen, kieli keskellä suuta, ettei lähdetä esittämään näkökohtia tai mahdollista arvosteluakin asioista, jotka ovat poliittisen päätöksenteon kohteena ensisijaisesti. Arvoisa puhemies! Tästä huolimatta pyrimme kehittämään tätä yleisluonteista arviointia.

Tämän istunnon päiväjärjestyksessä on kertomus vuodelta 1999. Siinä on selvitys tai muistio esteellisyydestä valtionhallinnon eri tasoilla. Se liittyy tietysti hyvän hallinnon oikeusperusteeseen. Siinä on pyritty valottamaan niitä tekijöitä, joiden perusteella ennen kaikkea virkamiehet, miksei myös poliittisissa luottamusasemissa olevat, ovat esteellisiä tai milloin heidän tulee varoa esteellisyyden toteutumista.

[3] **Klaus Bremer /r:** Ärade herr talman, arvoisa puhemies! Täällä eduskunnassa keväällä käyty ajankohtaiskeskustelu tuomioistuinlaitoksemme uskottavuudesta antoi hyvin huolestuttavan kuvan. Tuomiot vaihtelevat keskenään samantapaisissa tapauksissa rajusti eri puolilla Suomea.

Tuomiot eivät vastaa kansalaisten käsityksiä erilaisten rikosten keskinäisestä vakavuusasteesta. Tässä voidaan tehdä vertailuja näpistystuomioista ja todellisista suurista talousrikostuomioista. Voidaan verrata elinikäisiä vammoja aiheuttaneita väkivaltarikoksia eräisiin liikennerikkomuksista langetettuihin tuomioihin. (Sos.dem. ryhmästä: Herjaustuomioihin!)

Epäluottamus tuomioistuinlaitokseen kansan keskuudessa on kasvanut vitsiksi, mikä on niin vakavaa, että se rapauttaa oikeusvaltion perustuksia. Myös eduskunnan oikeusasiamies Lehtimaja on julkisesti myöntänyt ongelman vakavuuden sanomalla jo vuonna 97 muun muassa: "Tuomioistuinlaitoksen uskottavuuskriisi on niin syvä, että se vaatii nopeita ja konkreettisia toimia ja jopa uhrauksia."

Kysyn: Mihin kansalainen voi sen jälkeen enää luottaa? Missä oikeus Suomessa enää toteutuu, jos ei se sitten toteudu viimeisessä portaassa? Tuomioistuinlaitoksen jälkeen on käytännössä käytettävissä eduskunnan oikeusasiamies tai oikeuskansleri kummankin keskinäisen työnjaon mukaan. Jos usko näihin kumpaankin romuttuu, yhteiskuntamme ajautuu sekasortoon.

Nyt on kuitenkin käymässä kiihtyvällä tahdilla niin, että usko viimeiseenkin oikeudenmukaisuuteen on vakavasti rapautumassa. Eduskunnan oikeusasiamiehen kohdalla siihen johtaa muun muassa ylipitkät käsittelyajat. Perustuslakivaliokunta ei lisää uskoa oikeuteen jättämällä huomiotta 9,5 kuukauteen venynyt keskimääräinen käsittelyaika. Se tarkoittaa, että tärkeät päätökset saattavat maatua eduskunnan oikeusasiamiehellä kaksi kolme vuotta, ehkä vielä pitempään.

Itselläni on kokemuksia vuosikausia viipyneistä päätöksistä, jotka ovat pelastaneet korkeimpia viranomaisia, koska asioiden ajankohtaisuus on yksinkertaisesti kadonnut. Tällainen lyö pohjan koko eduskunnan oikeusasiamiehen toiminnan uskottavuudesta. Tuntuu, että eduskunnan oikeusasiamies ei edes uskalla kunnolla käydä tarkastamaan esimerkiksi ylintä viranomaista, jonka osaamattomuus on aiheuttanut miljarditappioita yhteiskunnallemme.

Toinen heikkous näyttää olevan, että eduskunnan oikeusasiamiehelle on mahdotonta todeta viranomainen syylliseksi. Tunne on jo vaarallisesti yleistymässä. Ääriesimerkki ovat tapaukset, joissa kansalainen osoittaa korkeimman viranomaisen virhettä, jonka johdosta eduskunnan oikeusasiamies kysyy syytetyltä, onko hän syyllinen, minkä jälkeen ilmoittaa kansalaiselle, että syytetty viranomainen on ilmoittanut, ettei se ole mielestään syyllinen, minkä johdosta ei ole aihetta enempään.

Itselläni on käynyt näin ja sanon: Totuus, joka ei pala tulessakaan, on, että korkein viranomainen syyllistyi virheelliseen menettelyyn, joka tuli kansalaisille, ei pelkästään minulle, hyvin kalliiksi. Eduskunnan oikeusasiamies kuitenkin pyysi syytetyltä viranomaiselta asiantuntijalausuntoa syyllisyydestään. Kun viranomainen ilmoitti olevansa syytön, eduskunnan oikeusasiamies ilmoitti, ettei asia antanut aihetta enempään.

Perustuslakivaliokunnan eduskunnan oikeusasiamiestä suojeleva mietintö ei ole tarkoituksenmukainen, minkä johdosta kansalaisten luottamus ylimpäänkin lain ja oikeuden tulkintaan on rapautumassa. Seuraukset, jos näin annetaan jatkua, ovat yhteiskuntajärjestystä tuhoavia. Jotain on tehtävä, aivan kuten eduskunnan oikeusasiamies Lehtimaja totesi jo vuonna 1997, radikaalia ja nopeasti ja konkreettisesti. Samalla perustuslakivaliokunta katsokoon nyt peiliin.

[4] **Eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja:** Arvoisa puhemies! Pyydän saada lyhyesti vastata ed. Bremerin esittämiin näkökohtiin.

Olen jo kertomusta viime viikolla käsiteltäessä lausunut näistä käsittelyajoista ja todennut sen, että nyt käsiteltävänä olevassa kertomuksessa mainittu keskimääräinen käsittelyaika on kyllä parantunut viime vuonna ja tänä vuonna, sen jälkeen kun olemme saaneet toisen apulaisoikeusasiamiehen. Toivon mukaan kehitys on kulkemassa parempaan suuntaan. Mutta toki myönnän, että pitkät käsittelyajat ovat edelleen ongelma. Tätä epäkohtaa lieventää se seikka, että pyrimme arvioimaan jokaisen kantelun vaatiman käsittelyjärjestyksen ja kiireellisyysjärjestyksen tapauskohtaisesti. Eli silloin kun kantelijan oikeusturva vaatii välitöntä reagoimista asiaan, näin kyllä tapahtuu. Sitten on taas asioita, joissa ei ole meidän arviomme mukaan näin akuuttia oikeusturvan tarvetta. Tällaiset asiat joutuvat odottamaan omaa käsittelyvuoroaan. Mutta kuten sanottu, kiireellisyysjärjestys arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Mitä tulee ed. Bremerin esittämään konkreettiseen tapaukseen, en voi siihen suoraan vastata, koska en tarkalleen tiedä, mihin tapaukseen ed. Bremer viittasi. Mutta se väite, että oikeusasiamies ei voisi todeta ketään viranomaista syylli-

seksi, ei yleistettynä mielestäni pidä paikkaansa. Tämän voi kyllä todeta lukemalla näitä oikeusasiamiehen kertomuksia. Mainittakoon, että muun muassa korkeimman oikeuden presidentti on eräässä julkisessa luennossaan arvostellut eduskunnan oikeusasiamiestä siitä, että olemme liiankin herkästi puuttuneet tuomioistuinten toimintaan viime vuosina. Presidentti Heinonen katsoi, että pitäisi arvioida uudelleen sitä, voiko oikeusasiamies ylipäänsä valvoa tuomioistuimia. Hänen mielestään valvontamme on ollut liian aktiivista. Mainitsen tämän vain esimerkkinä siitä, että kritiikkiä tulee eri suunnilta ja eri sisältöisenä.

Tietysti on ongelmana se, että kun kannellaan virkamiestä vastaan, on virkamiehellä oikeusjärjestyksemme mukaan rikoksesta epäillyn asema. Se, joka väittää virkamiehen syyllistyneen virkarikokseen, on velvollinen näyttämään väitteensä toteen. Jos virkamies itse kiistää syyllistyneensä johonkin, silloin pitää vastapuolen esittää se näyttö, jonka perusteella virkamies voidaan todeta syylliseksi. Oikeusvaltiossa ei voida leimata ketään syylliseksi pelkästään sillä, että joku väittää toisen syyllistyneen johonkin rikokseen. Tämän sanon ihan yleisenä toteamuksena. Mitä yksittäistapauksiin tulee, niistä varmasti voimme keskustella erikseen.

Oikeusasiamiehen kannanotot eivät saa oikeusvoimaa samalla tavalla kuin esimerkiksi tuomioistuinten tuomiot. Jos joskus tapahtuu virhearviointeja, asianomainen voi toki aina kääntyä uudestaan oikeusasiamiehen puoleen. Asia tutkitaan uudestaan, jos erehdyksiä on tapahtunut.

[5] **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeusasiamies Lehtimaja peräänkuuluttaa käytännön esimerkkejä. Tulen sen puheenvuorossani antamaan.

Minulla on nyt käsitys, että kaikkein eniten selvityspyyntöjä oikeudenmukaisuudesta kohdistuu poliisiin sekä oikeusasiamiehelle että oikeuskanslerille. Minulle on myöskin kerrottu, että ilmailuviranomainen on hyvä kakkonen, ja minulla on se käsitys, kun ilmailijoiden kanssa olen yhteydessä, että sinne kerääntyy tapauksia kasapäin ja ne viipyvät ja makaavat ja viipyvät ja makaavat. Ilmailijoiden kannalta on vielä hyvin ongelmallista se, ettei tiedetä, kumpi on oikea valitusosoite tai selvityspyyntöosoite, oikeuskansleri vai oikeusasiamies. Hyvä olisi, jos ne tulisivat yhdelle pöydälle, mutta vielä parempi, että ne myös käsiteltäisiin suhteellisen nopeasti.

[6] **Matti Väistö /kesk** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Oikeusasiamies Lehtimaja kiinnitti huomiota siihen, että käsittelyajat ovat edelleenkin liian pitkät, vaikka toki ovat lyhentyneet. Mielestäni niitä pitäisi edelleen kyetä lyhentämään. Se olisi tärkeää oikeusturvan kannalta.

Toinen näkökohta, joka on tullut mieleen tähän liittyen, on se, että kun oikeusasiamies pyytää viranomaiselta vastinetta johonkin päätökseen, jolla on merkitystä ja vaikutusta kansalaisen elämäntilanteeseen, niin onko vastineen pyyntöaika liian pitkä? Ainakin minulle on jäänyt sellainen kuva, että vastineen antamiseen varataan aikaa jopa neljä viikkoa tai enemmänkin, jolloin asia monilla tavoin on pysähdyksissä tai ainakaan se ei asiakkaan, henkilön, kannalta ole sillä tavoin hoidossa kuin kantelua tehtäessä kenties on toivottu, ja ripeämpää toimintaa on toivottu.

[7] **Esa Lahtela /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Molempien kertomusten osalta kysymys on tietysti, kuten ed. Bremer sanoi puheenvuorossaan, siitä, miten kansalaiset kokevat oikeuslaitoksen uskottavuuden. Viime perjantaina käytiin keskustelua oikeusasiamiehen kertomuksen osalta. Siinä tuli esille juuri se näkökanta, tarvitaanko tutkintavoimaa lisää, koska nykyisin järjestelmä toimii aika pitkälle sillä tavalla, jotta pyydetään lausunnot samoilta viranomaisilta, jotka jo aikaisemmin ovat olleet päätöksiä tekemässä ja antaneet lausuntonsa. Siinä ei tavallaan uutta synny oikeastaan missään vaiheessa eikä ole ilmeisesti voimaakaan ja henkilöitä tutkimaan näitä asioita.

Toinen kysymys on kuitenkin, miten nämä asiat koetaan. Selkeä yksi esimerkki, kun olen itsekin papereita selannut, on tämä Pihti-Virtasen juttu, jossa jostain syystä sakset joutuivat ihmisen mahaan. Käsitykseni mukaan ei ole vieläkään selvitetty tässä vaiheessa, mikä tämä tilanne on. Kyllä kai väkisin uskottavuus kärsii, jos pihdit ovat mahassa ja kaikki väittävät, etteivät ne ainakaan heidän toimestaan ole sinne joutuneet.

[8] **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kumpi on oikea viranomainen,

kun kantelu tehdään, oikeusasiamies vai oikeuskansleri? Käsitykseni on se, että heidän toimialansa menevät hivenen päällekkäin ja he tekevät myöskin päällekkäistyötä kanteluiden suhteen. Jos kantelu viipyy, on todellakin se vaara, että asia menettää merkityksensä. Kohta se ei ole enää ajankohtainen ja kansalainen voi kärsiä siinä myös oikeuden loukkauksia. Tietenkin kansalaiset kokevat, kun tekevät kanteluja, että jos se ei johda heidän kannaltaan mielekkääseen lopputulokseen, niin he ovat ikään kuin kärsineet vääryyttä. Eihän asia välttämättä näin aina ole. Minä väitän, että näissä virastoissa varmasti perusteellisesti pyritään tutkimaan asiat. Valitettavasti vain joskus kansalaisen kannalta lopputulos ei ole se, mitä hän ajattelee, mutta se on myös hyväksyttävä.

Toinen varapuhemies: Ilmoitan, että keskustelussa tämän jälkeen käytettävät vastauspuheenvuorot ovat 1 minuutin mittaisia.

[9] **Pentti Tiusanen /vas:** Arvoisa puhemies! Todella viime perjantaina keskustelimme täällä oikeusasiamiehen läsnä ollessa. Hyvin aktiivisesti käytiin läpi muun muassa eläkelausuntoja ja niitä valituksia, mitä kansalaiset ovat tehneet esimerkiksi työkyvyttömyyseläkeratkaisuista ja muista niiden kaltaisista menettelyistä. Mielestäni jopa kansanedustajat ovat voineet tukeutua omassa toiminnassaan Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian työhön. Itse haluaisin positiivisena todeta apulaisoikeusasiamies Paunion aktiivisuuden ja hänen mielestäni erittäin hyvät perustelunsa, mitä hän on monissa, muun muassa eduskunnan auditoriossa järjestetyissä tilaisuuksissa tuonut esiin koskien nimenomaan eläkeratkaisuihin liittyviä ongelmia. Alue on tosi hankala ja vaikea nimenomaan sen takia, että ihmisiä koskee hyvin syvältä, millä tavalla ratkaisu tehdään. Se vaikuttaa heidän elämäänsä erittäin paljon. Se on tietysti luonnollinen asia.

Eduskunnassahan on kansanedustajien verkosto, joka on toiminut aktiivisesti lähinnä ed. Stenius-Kaukosen vetämänä ja joka on paneutunut eläkeratkaisuihin ja niihin ongelmiin.

Haluaisin viitata pariin asiaan. Nyt on uusi perustuslaki voimassa. Perusoikeudet sekä ihmisoikeudet ovat siinä lähtökohtana hyvin voimakkaasti, jolloin varmasti näihin valituksiin tulee jatkossa yhä enemmän mukaan se, että niissä vedotaan perusoikeuksiin. Niin kuin olemme saaneet kuulla, niiden painoarvo tullaan ratkaisemaan erilaisissa oikeusistuimissa ja -käsittelyissä. Esimerkki kotikaupungistani Kotkasta siitä, missä tämä asia voi kulkea, oli sellainen, jossa ei tarvinnut kääntyä kummankaan arvoisan tahon puoleen, ei oikeuskanslerin eikä oikeusasiamiehen puoleen. 96-vuotias nainen haki vammaisen ihmisen subjektiivista oikeutta saada kuljetustukea. Naisella on vaikea näkövamma, silmänpohjanrappeuma. Hän on kuitenkin hyvin aktiivinen nimenomaan henkisesti mutta myös liikkuu, kulkee apuneuvoilla, ja hänellä on selvästi mahdollisuus toimia kodin ulkopuolella. Paikallinen kunta, Kotkan kaupunki, kielsi kuljetustuen ja vetosi lähinnä siihen, että nainen on liian vanha, siis ikään. Kumma kyllä, hallinto-oikeus päätyi saman tyyppiseen ratkaisuun. Mutta korkein hallinto-oikeus kumosi sen ja totesi, että kysymys on vammaisesta ihmisestä ja hänellä on oikeus kuljetustukeen iästä riippumatta.

Me joudumme olemaan jatkuvasti tämän tyyppisten asioiden kanssa liikkeellä, auttamaan ihmisiä, tukemaan heidän oikeutettuja vaatimuksiaan. Kun ja jos tällaisia ratkaisuja tehdään, niin ei todella ole millään tavalla kummallista, että oikeusasiamiehelle ja tietysti myös oikeuskanslerille valituksia tulee.

Mitä tulee vielä lopuksi työkyvyttömyysratkaisuihin, niin on tärkeätä huomata myös se — viittaan nyt perjantain keskusteluun — että kyllä B-lausuntoja ja työkyvyttömyyseläkelausuntoja kirjoittavat lääkäritkin voivat katsoa itseänsä sikäli, että kun tutustuu niihin, itse asiaan, miten työkyvyttömyys tai jäljellä oleva työkyky määritellään suhteessa työhön, mitä henkilö tekee tai mitä hänen oletetaan tekevän, niin ne sarakkeet jäävät täysin täyttämättä. Niin kuin ed. Taipalekin täällä joskus on todennut, jopa ammatti on voinut hävitä kokonaan, sitä ei siis enää edes ole, esimerkiksi sen tyyppiset kuin aputyöt. Näin ollen tämä asia on todellakin monisärmäinen ja monesta ongelmasta johtuva, ja tiedon lisääminen tässä tapauksessa vähentäisi kyllä tuskaa.

[10] **Juha Karpio /kok:** Arvoisa puhemies! Viime perjantainahan käsittelimme eduskunnan oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 98, joten nyt muutamia huomioita oikeuskanslerin tarkastuskertomuksesta samalta vuodelta.

Kolme vuotta sitten joulukuussa muutimme oikeuskanslerin tehtäväkenttää niin, että ylimmän syyttäjän tehtävät siirtyivät Valtakunnan-

syyttäjänvirastolle ja oikeuskanslerin tehtävät keskittyvät nyt ennen kaikkea viranomaisten toimintojen valvontaan sekä eri virkamiesten, kuten oikeuslaitoksen ja poliisin, toiminnoista aiheutuvien kanteluiden tutkimiseen. Merkittävä työsarka ovat myös kunnalliseen päätöksentekoon liittyvät esteellisyyskysymykset: Onko esimerkiksi kunnan korkea viranhaltija tai luottamushenkilö ollut esteellinen esimerkiksi suurta maakauppaa tehtäessä?

Kertomuksesta on todettavissa, että kanteluiden määrä on lisääntynyt ja kertomusvuotta edeltävään vuoteen verrattuna ratkaisemattomienkin asioiden määrä on nyt suurempi. Mistä tämä johtuu? Siihen voinee oikeuskansleri parhaiten antaa vastauksen sitä taustaa vasten, että hänellä ei enää ole ylimmän syyttäjän tehtäviä, joten ymmärtäisin, että hänen tehtäväkenttänsä nyt on ikään kuin supistunut. Olen myös ymmärtänyt, että valtakunnansyyttäjän tehtävät erillisenä virastona ovat lähteneet varsin hyvin käyntiin, joten syyttäjän tehtävien poistaminen oikeuskanslerilta lienee ollut asiallinen ja hyvä toimenpide.

Oikeuskansleria siis työllistävät erilaiset kantelut, jotka näyttävät olevan siis edelleen lisääntymässä. Osoittaako tämä sitä, että kansalaisten luottamus viranomaisten toimintoihin on vähentynyt, vai entistä suurempaa valveutuneisuutta omien asioiden hoitamiseen? Ratkaisujen perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että suurin osa tapauksista ratkaisevan viranomaisen mielestä on aiheettomia, koska vain 10 prosentissa tapauksissa on oikeuskansleri katsonut kantelun aiheelliseksi ja ryhtynyt jatkotoimenpiteisiin.

Varapuheenjohtaja Prusti täällä jo totesi, mitä perustuslakivaliokunta on mietinnössään katsonut, että oikeuskansleri voisi perus- ja ihmisoikeusasioita käsittelevässä kertomuksen jaksossa esittää yleisarvionsa perusoikeusongelmista. Eduskunnan näkökulmasta olisi perusteltua siirtää asiasisällön painopistettä yksityisistä tapausselostuksista yleisiin ja periaatteellisesti tärkeisiin kysymyksiin.

Arvoisa puhemies! Kun selailee tarkastuskertomusta, tulevat sieltä esiin erityisesti tuomioistuinlaitoksissa olevat oikeudenkäyntiongelmat, jotka loukkaavat ihmisten oikeusturvaa. Tyypillisin tapaus on varmasti asioiden ruuhkautuminen ja sitä kautta niiden viipyminen. Vaarana näet on, että kun asiat viipyvät, kansalainen ei saa lopuksi turvaa tuomioistuinlaitoksista asialleen, koska se vanhenee ennen pitkää. Olemmehan muuttaneet viime vuosina niin siviili- kuin rikosprosessimenettelyäkin, ja nimenomaisena tarkoituksena oli asioiden käsittelyn nopeutuminen. Koska menettely on suullista, tuntuu joskus myös siltä, että asiamiehet turhankin herkästi jatkavat prosessia ylemmissä oikeusasteissa, jolloin alioikeusmenettely toistuu muutoksenhakumenettelyfoorumissa.

Edelleen yksi oikeuskanslerin tärkeitä tehtäviä on asianajajien toiminnan valvominen Asianajajaliiton ohella. Muut asianajotoimintaa harjoittavat liittoon kuulumattomat lakimiehet ovat kuitenkin oikeuskanslerin valvontatehtävien ulkopuolella. Näin olen ymmärtänyt. Toivoisin oikeuskanslerin kommentoivan tätä ongelmaa. Olisiko valvontatehtävät ulotettava kaikkiin asianajotoimintaa harjoittaviin lakimiehiin? Toiseksi: Kuinka kohonneet asianajopalkkiot vaikuttavat kansalaisten oikeusturvaan, eli miten kansalainen, joka ei ole riittävän varakas, mutta toisaalta ei saa myöskään maksutonta oikeudenkäyntiä, voi valvoa etuuksiaan esimerkiksi isoissa riita-asioissa? Kuuluisiko myös yleisten oikeusaputoimistojen tehtäväkenttää oikeuskanslerin näkökulmasta katsoen laajentaa entisestään asioiden hoitamisessa, mistä ajatuksesta varmasti ainakin asianajotoimistot ovat jyrkästi eri mieltä?

[11] **Leea Hiltunen /skl:** Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni on oikeusasiamiehen kertomuksen pohjalta.

Käsittelyssä oleva kertomus vuodelta 98 on mielestäni erittäin hyvä väline tarkastella kansalaisten perusoikeuksien toteutumista, oikeusasiamiehen toimintaa, lain käytön tilaa sekä lainsäädännössä havaittuja puutteita. Kansalaiset ovat ottaneet kovastikin yhteyttä kertoen kokemuksia, joita heillä on. Näistä kokemuksista ja käytännöistä ilmenee nimenomaan se, että yhteiskunnassa kaikki ei aivan toimi niin kuin ajattelisi, että lainsäädäntöä rakennettaessa on tarkoitettu, mikä on lain henki ja mikä tilanteen tulisi nimenomaan palvelujen kohdalla olla jo lainsäädännönkin pohjalta. Erityisesti näitä kysymyksiä nousee peruspalveluiden ja perusturvan kohdalla.

Jo viime viikolla asiasta käytiin perusteellista keskustelua ja tänään jatketaan. Tiedän, että kertomus, jota nyt käsitellään, on vuodelta 98, ja voi vain ajatella, mitä muutosta on tapahtunut. Mutta yhteydenotot, joita kentältä tulee aivan perus-

kysymyksissä, tuntuvat olevan hyvin saman kaltaisia. Siltä osin ei muutoksia ole muita kuin ne asiat, joita tässä on esitelty puutteiksi ja joihin on jouduttu puuttumaan. Samat ongelmat toki siellä kansalaisten keskuudessa ovat hyvinkin kipeitä edelleen tälläkin hetkellä.

Tietysti kansalaisten turvallisuutta ja luottamusta päättäjiin ja virkamiehiin lisää ennen kaikkea tieto siitä, mikä on asioiden käsittelyvaihe. Asioiden ruuhkautuminen ja pitkittyneet käsittelyaikataulut eivät ole oikein. Ratkaisematta olevien asioiden määrä on kaiken kaikkiaan huolestuttava, kun tiedämme, että se hätä ja epävarmuus, joka ihmisillä on noiden asioiden käsittelyn aikana, ei suinkaan ole pieni. Täällä jo käytiin keskusteltua siitä, mikä on kohtuullinen aika näiden asioiden käsittelyn osalta. Itse viimeksi eilen olin tilaisuudessa, jossa merkittäviä huolenaiheita nousi tämän asian kohdalla. Ihmiset haluaisivat ennen kaikkea tietää, saada ihan avointa tietoa silloin, kun he asioita lähtevät valituksen, kantelun tai yhteydenoton kautta hoitamaan, haluaisivat, että heille kerrottaisiin, mikä kunkin asian kohdalla on arvioitu käsittelyaikataulu. Jo tällaisen tiedon saanti rauhoittaisi tai toisi turvallisuutta asioiden käsittelyn aikana. Totta kai on myös arvioitava tilanne vakavasti, mikäli on henkilökunnan määrästä kysymys, ja silloin tämän suuntaisia esityksiä tehtävä, että henkilökuntaa on riittävästi käsittelemään näitä asioita. Kaiken kaikkiaan asioiden käsittelyaikoja tulee pyrkiä kaikin erilaisin keinoin lyhentämään.

Toinen erittäin tärkeä asia on tietysti, että tämän kertomuksen avulla pidetään yllä julkista keskustelua asioista. On erittäin arvokasta ollut, että oikeusasiamiehet tuovat asioita julkisuuteen. Sillä tavalla käydään myöskin arvokeskustelua ja kansalaiset saavat tietoa. Tiedottaminen oikeusasiamiehen kannanotoista ohjaa ja sen tulee ohjata ennen kaikkea viranomaisten toimintaa. Yksittäisten tapausten käsittelyn lisäksi yleiselle periaatteelliselle keskustelulle lainsäädännössä havaituista puutteista ja erityisesti lainkäytön tilasta tulee mielestäni enemmänkin raivata tilaa. Niin kuin tuossa kertomuksessa todetaan, tiedottamisen kehittämiseen tulee satsata.

Mielestäni vakava viesti päättäjille, hallituksille ja koko eduskunnalle on se, mikä tämänkin kertomuksen kautta selvästi välittyy, että julkinen valta jättää sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien käytännön toteuttamiseen liittyvät velvoitteensa hoitamatta, täyttämättä.

Sitten ajattelen, ovatko toimenpiteet, moitteet, huomautukset, lainsäädäntökorjaustoimenpiteet riittäviä. Siellähän on kertomuksessa sivulla 30 todettu, että esityksiä lainsäädännön ja oikeudenhoidon tai hallinnon kehittämiseen on tehty 13 asiassa, ja nimenomaan sivulla 30 sanotaan, että oikeusasiamies voi tehdä myös esityksiä lainsäädännön, oikeudenhoidon tai hallinnon kehittämiseksi, erityisesti milloin laeissa tai asetuksissa on puutteellisuuksia taikka epäselviä tai ristiriitaisia säännöksiä. Ajattelen, onko tällä sektorilla työskennelty riittävän vakavasti ja tehokkaasti, ripeästi ja nopeasti, kun kuitenkin tilanne kunnissa tällä hetkellä on monienkin peruskysymysten kohdalla aika huolestuttava. Toistuvasti esimerkiksi kuullaan, mikä täälläkin on jo nostettu esille, että vammaispalvelulakia rikotaan. Lainkin oikeuttamat korvaukset ja palvelut jäävät saamatta, ja muun muassa kuljetuspalveluja ja myöskin muita tukipalveluja hakiessaan vammaiset joutuvat oikeuksiaan hakemaan yhä enemmän oikeusteitse. Mielestäni tämä ei ole oikeudenmukaista.

Samoin omaishoidon tuki ja sen sovellutukset kangertelevat merkittävästi kuntatasolla. Edelleenkään ei varata riittävästi määrärahoja, vaikka on voitu todeta, että avohoito ja kotona tapahtuva omaishoito on inhimillistä ja myös taloudellisesti edullisempaa kuin laitoshoito. Tuskin lain ja lakien henki tai tarkoitus on tämä, että kunnat eivät varaisi riittävästi määrärahoja vuosittaisiin talousarvioihinsa. Tietysti, jos näin on, että voidaan aina vedota määrärahoihin ja kunnalliseen itsehallintoon, että kunta, jos se haluaa, voi itsenäisyyttään korostaen käyttäytyä mainitulla tavalla, niin silloin tietysti herää edelleenkin kysymys, mitä lainsäädännön tarkistuksissa erilaisten subjektiivisten oikeuksien uudelleenarviointi käytännössä erityisesti näitten peruspalvelujen kohdalla merkitsisi, jotta kunnille ja päättäjille kuntatasolla saataisiin oikealla tavalla viesti menemään eteenpäin. Keskeiseen kysymykseen tulisi saada muutos ja korjaus: Miten lainsäädännön velvoitteet saadaan toteutumaan kuntatasolla?

Valiokunta on tähän kiinnittänyt kyllä erittäin hyvin huomiota. Siellä on teksti: "Valiokunta puoltaa olemassa olevien ohjaus-, valvonta- ja sanktiokeinojen aikaisempaa tehokkaampaa käyttämistä tällaisissa tapauksissa. Tarpeen vaatiessa on ryhdyttävä myös lainsäädäntötoimiin uusien oikeussuojakeinojen kehittämiseksi."

Mielestäni hallituksen tulisikin nyt omalta osaltaan keskustella siitä, mitä tuo valiokunnankin huoli käytännössä konkreettisesti edellyttää, ja ryhtyä toimenpiteisiin tältä pohjalta. Tietysti kaikenlaisia barometrejä tehdään tällä hetkellä hyvinvointiyhteiskunnassamme, mutta mielestäni nyt tulisi selvittää myöskin se, mikä kuntien todellinen tilanne on näitten palvelujen toteuttamisessa ja tehtäviensä hoitamisessa, koska ennen kaikkea monet peruspalvelut, hyvinvointipalvelut, ovat ennalta ehkäisevää toimintaa, jonka avulla voidaan saada myöskin taloudellista säästöä kunnissa.

Jos ohjaustoimintaa, valvontatoimintaa ja mahdollisesti sanktiokeinojakin, tehokkaammin käytettäisiin, niin mielestäni nekin olisivat omalta osaltaan ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä siihen suuntaan, että mahdollisesti saataisiin kanteluita ja oikeudenkäyntejä ja valituksia jossain vaiheessa vähenemään, eikä suinkaan niin, että niitten määrä kasvaa. Ennen kaikkea ihmisten, kansalaisten luottamuksestahan tässä on kysymys ja turvallisuudesta.

[12] **Jouko Skinnari /sd** (vastauspuheenvuoro): Toivottavasti en nyt masenna kollegoja, mutta olen todennut, että aika monet näistä ongelmista johtuvat eduskunnastakin. Jos nämä kertomukset lähetettäisiin eri valiokuntiin, niin niitten tehtävänä olisi sitten katsoa, mitä se aiheuttaa oman sektorimme lainsäädännön osalta. Kuitenkaan sitten valiokunnilla ei ole resursseja. Kaikilla ei siis ole päätoimista sihteeriä tekemään tätä työtä. Nyt täällä ollaan vaatimassa, että oikeusasiamiehen ja oikeuskanslerin tehtäväkenttää laajennettaisiin niin, että he alkavat tehdä esimerkiksi ihmisoikeuksien osalta arvioita, jotka minun mielestäni kuuluvat eduskunnalle. Kun katsoo perustuslakivaliokunnan lausuntoja, niin kyllä se aika vähäinen on tämä eduskunnan panos niin oikeuskanslerin kertomuksen osalta kuin myös eduskunnan oikeusasiamiehen osalta. Kysymys on työvoiman puutteesta.

[13] **Leena Rauhala /skl:** Arvoisa puhemies! Minunkin puheeni käsittelee oikeusasiamiehen kertomusta vuodelta 98.

Kertomus antaa mielestäni hyvän kuvan oikeusasiamiehen toiminnasta kertomusvuonna. Hyvältä ei kuitenkaan tuntunut lukea, että ratkaisemattomien asioiden määrä kertomusvuoden lopussa oli edellisvuotta suurempi, varsinkin kun käsiteltäviksi tulleiden asioiden määrä kertomuksen mukaan oli lähes sama kuin edellisvuonna.

Viranomaistoimintaa arvioidaan ensisijaisesti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen näkökulmasta. Kertomuksesta onkin luettavissa, että niin sanottuja toimenpideratkaisuja oli edellisvuosiin nähden enemmän. Muutoksen suunta viittaa siihen, että yhä useammassa asiassa on katsottu olevan joko moitteen tai ohjauksen tarvetta. Näin mielestäni perusoikeuslainsäädännön uudistus on merkinnyt uusia kysymyksenasetteluja, jotka ovat vaatineet oikeusasiamieheltä huomioita. Kertomuksen mukaan erityisesti yhdenvertaisuusnäkökohtiin vedotaankin oikeusasiamiehelle tulevissa kanteluissa hyvin usein. Täällä on jo keskusteluissa nostettu hyvin resurssit, millä asioita kuntatasolla hoidetaan. Tässä yhteydessä toivoisi, että erityisesti taloudelliset resurssit eivät estäisi yhdenvertaisen kohtelun toteutumista, esimerkiksi vammaispalvelulain tai omaishoidon lain toteuttamisessa.

Ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteuttaminen ja mahdollistaminen lakipykälien avulla on kuitenkin vain osa inhimillisyyden ja ihmisyyden toteutumista, mutta sen tärkeä osa. Kertomuksessa on mielestäni hyvin nostettu esille, että tarvitaan uudenlaista ammattietiikkaa ja ammatillista osaamista ja että perus- ja ihmisoikeuksien tulisi heijastua myös virkamieskunnan arvoissa ja ajattelutavoissa. Tämä on tärkeää, koska yleensä laitosten tai organisaatioiden toiminnoissa on kysymys ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta, ihmisten kohtaamisesta.

Kertomuksessa tuodaan esille, että kaikkien kannanottojen aiheena ei ole ollut edes viranomaisten virheelliseksi katsottava menettely, vaan ainoastaan oikeusasiamiehen huoli perusoikeuksien mahdollisesta vaarantumisesta muissa saman kaltaisissa tapauksissa. Tämä mielestäni osoittaa vastuullista suhtautumistapaa, millä oikeusasiamies työhönsä paneutuu. Kun tässä monta kertaa tulee enemmänkin kritiikin aihetta, joka ei ehkä kohdistu, niin kuin jo edellisessä vastauspuheenvuorossa tuli esille, välttämättä aina oikein, haluan tuoda esille tämän myönteisen asian.

Tiedämme yksittäisten ihmisten yhteydenottojen perusteella ja myös tämän kertomuksenkin perusteella, että asiat ja ihmisten kokemukset ovat vaikeita ja myös pettymyksiä aiheuttavia. Tavoitteena tulee pitää, että kansalaiset kuiten-

kin voivat yksittäisesti kokea tulevansa kuulluiksi ja oikeudenmukaisesti kohdelluiksi. On hyvin perusteltua, että vuosittain annettavan kertomuksen asiasisällön painopiste on yleisissä ja periaatteellisissa tärkeissä kysymyksissä. Perjantaisen keskustelun ja sen perusteella, mitä täälläkin on jo tänään tullut esille, näen että nyt on aika myös eduskunnan etsiä uusia ratkaisuja, millä resurssit, mitkä tässä näyttävät kriittisiksi pisteiksi nousevan, voidaan hoitaa.

Perustuslakivaliokunta on mietinnössään hyvin nostanut esille huolen siitä, että taloudellisten voimavarojen puute ja julkisen vallan resurssien ohjaus eri tarkoituksiin aiheuttaa yleisemminkin ongelmia perusoikeuksien käytännön toteutumiselle. Valiokunnan kannanotto siitä, että tarpeen vaatiessa on ryhdyttävä myös lainsäädäntötoimiin uusien oikeussuojakeinojen kehittämiseksi, on todella oikeaan osuva. Laatua voidaan parantaa monin erilaisin toimin. Mielestäni valiokunnan mietinnössä olisi voinut nostaa esille sen, että apulaisoikeusasiamies on todennut riittämättömien henkilöresurssien merkityksen, muun muassa eristämisen käytön ja hoidon laadun yhteydessä.

Terveydenhuoltoon kohdistuvan valvonnan osuudesta kertomuksessa ilmenee, miten yksittäisissä tapauksissa on tapahtunut lainvastaisuuksia. Näiden tapahtumien ilmeneminen hyvinvointiyhteiskunnassa, missä on korostettu vahvaa ammatillista koulutusta ja osaamista, on huolestuttavaa luettavaa. Julkisuudessa esitetyt tutkimustulokset sekä tiedot muun muassa potilaiden eristämisen laajuudesta ja keinoista psykiatrisissa sairaaloissa eivät osoita ihmisarvon ja ihmisoikeuksien toteutumista. Apulaisoikeusasiamies Paunio on toiminut todella vastuullisesti ottaessaan omasta aloitteestaan tutkittavaksi eristämisen käytön psykiatrisessa sairaalahoidossa. Eristäminen on selvityksen mukaan keskeinen ja erittäin laajasti käytetty itsemääräämisoikeuden rajoitus tahdosta riippumattomassa psykiatrisessa sairaalahoidossa. Puutteita eristämisen käytössä on käsitelty laajasti ja perusteellisesti. Apulaisoikeusasiamies on todennut, että eristämisen määrää voidaan vähentää psykiatrisessa hoidossa ja hoidon laatua parantaa.

Kertomuksessa esitetyt monet yksittäiset tapaukset osoittavat monentasoisia, eettisesti vakavia potilaiden ja asiakkaiden sekä virkamiesten kohtaamisen ongelmia tai puutteita. Niitä ei mielellään soisi olevan olemassa, mutta on hyvä, että ne ovat julkisesti kertomuksesta luettavissa. Kertomuksen merkitys on mielestäni nähtävä asiakirjana, joka antaa pohjaa arvioinnille, mitä uusia toimenpiteitä tarvitaan. Virkamiehen kielenkäyttö ja epäasiallinen merkintä potilasasiakirjoissa ovat yksittäisiä esimerkkejä kanteluista. Niihin sisältyy niin kuin muihinkin kanteluihin potilaiden kokemaa inhimillistä kärsimystä ja ihmisarvon loukkauksia, joita tulee estää.

On hyvin tarpeellista, että liittyen potilaan asemasta ja oikeuksista annettuun lainmuutokseen on asetettu terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta, jonka tehtävänä on käsitellä terveydenhuoltoon ja potilaan asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä.

[14] **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Eduskunnan oikeusasiamies Lehtimaja peräsi konkreettista esimerkkiä tapauksesta, jossa eduskunnan oikeusasiamies on ratkaissut asian syytetyltä pyytämällään lausunnolla valittajan epäeduksi, tappioksi. Kerron yhden; muitakin on.

Arvoisa puhemies! Lentäjäalkeiskoulutuksen perusoppi, peruspilari, on tämä: lentokonetta ja helikopteria lennetään mittarien värimerkintöjen mukaan. Ne perustuvat viiden—seitsemän vuoden kokeisiin, ennen kuin lentokone on saanut ensimmäisen tyyppihyväksymisensä. Viisari punaisella on vaaran merkki, keltainen tarkoittaa mahdollista vaaraa ja vihreä tai sininen tarkoittaa, että kaikki on kunnossa. Näin pilotti voi lentää turvallisesti, vaikka mittareissa olisi japanilaista tekstiä tai kyrillisiä kirjaimia. Värimerkit ovat ratkaisevia.

Robinson-helikoptereita oli Suomessa katsastettuina toistakymmentä ja niitä oli lennetty Suomessa liki kymmenen vuotta, kun Ilmailulaitos katsastaja Aittolan päätöksellä tuli ja määräsi maan kaikki Robinson-helikopterit lentokieltoon, koska hänen mielestään niiden seosmittarit olivatkin imuilman lämpömittareita. Näin hän määräsi mittarit kaikista irrotettaviksi ja värimerkinnät muutettaviksi imuilman lämpömittarin mukaisesti, siis täysin vastoin perussääntöä ilmailussa. Hinta kopterin omistajalle operaatiosta oli noin 4 000 markkaa. Hämmästyttävää tässä on se, että Ilmailulaitos ei perääntynyt päätöksestään, vaikka maassa oli toistasataa lentokonetta täsmälleen samalla moottorilla, samalla kaasuttimella, samalla seoslämpömittarilla, eikä niiden kohdalla vaadittu mitään muutoksia seosmittariin.

Päätöksestä seurasi paitsi työtehtävien menetyksiä maadotetuille helikoptereille satojentuhansien edestä, että Robinson-helikopterin sai nostettua ilmaan kyseisen mittarin viisari vihreällä vain siten, että käytettiin täyttä auton ryyppyä vastaavaa imuilman esilämmitystä. Sen käyttämisen täysillä taas Robinsonin moottorin valmistaja kieltää ehdottomasti, koska se voi johtaa detonaatioilmiöön, joka voi tuhota moottorin. Eli Ilmailulaitoksen määräys johti siihen, että Robinsoneilla ei voinut lentää enää valmistajan sallimissa rajoissa.

Puoli vuotta myöhemmin Ilmailulaitos joutui myöntämään, että Robinson-tehdas oli välittömästi ilmoittanut tapauksesta ja Ilmailulaitoksen päätöksestä kuultuaan, että nimittäkää Suomessa mittaria miksi ikinä haluatte, mutta älkää koskeko mittarin värimerkintöihin, jotka ovat tulosta koelentomittauksista ja ehdoton edellytys helikopterin turvalliselle käytölle.

Miksi Ilmailulaitos ei ollut perunut päätöstä mittarien värimerkintöjen palauttamisesta heti, kun se sai tiedon tehtaalta, vaan vasta nurkkaan ahdistettuna puoli vuotta myöhemmin? Siitä Ilmailulaitos vaikeni kuin simpukka. Siitä, miksi Ilmailulaitos salli lentämisen maan kaikilla Robinsoneilla hengenvaarallisilla värimerkinnöillä puolen vuoden ajan, Ilmailulaitos kieltäytyi ottamasta mitään vastuuta, vaan vähätteli ja kutsui sitä vastoin moottorin valmistajan kieltämää täysin turvalliseksi.

Ilmailulaitoksen määräyksestä mittarit siis lopulta irrotettiin uudestaan, alkuperäiset värimerkinnät palautettiin ja mittarit kiinnitettiin takaisin paikoilleen lupakirjahuoltokorjaamojen toimesta, hinta toiset 4 000 markkaa, eli Robinsonin omistajille koitui vähintään 8 000 markan turha kuluerä Ilmailulaitoksen väärästä, itse asiassa mielettömästä määräyksestä. Robinsonin omistajien rahallisia tappioita menetetyistä töistä ei voi tämän puolen vuoden ajalta mitata. Ilmailulaitos ilmoitti olevansa syytön koko tapahtumasarjaan ja katsoi, ettei se ainakaan ollut korvausvelvollinen.

Kysymys korvausvelvollisuudesta eteni lopulta eduskunnan oikeusasiamiehelle. Eduskunnan oikeusasiamies pyysi asian johdosta asiantuntijalausuntoa syyllisyydestä ainoastaan Ilmailulaitokselta eli asiassa syytetyltä. Ilmailulaitos ilmoitti tietysti eduskunnan oikeusasiamiehelle pitävänsä itseään syyttömänä, minkä johdosta eduskunnan oikeusasiamies teki päätöksen, että Ilmailulaitos oli syytön eli että korvausvelvollisia Ilmailulaitoksen virheistä ja sen korjaamisesta olivat Robinson-helikopterin omistajat ja että asia ei antanut aihetta enempään.

Voimattomana jää tällaisen tapauksen edessä kysymään, onko maassa enää mitään oikeutta. Miksi eduskunnan oikeusasiamies ei pyytänyt lausuntoa Robinsonin valmistajatehtaalta tai yleiseurooppalaiselta ilmailuviranomaiselta Jaa:lta tai USA:n ilmailuviranomaiselta Faa:lta, jonka takana oli Robinson-helikopterin ensimmäinen tyyppihyväksyminen, tai vaikkapa vain Ruotsin tai Norjan tai Tanskan ilmailuviranomaiselta?

Tämä tapaus sattui oikeusasiamies Lehtimajan edeltäjän aikana, mutta se kivistää lähtemättömästi semminkin, kun vastaavat päättävät virkamiehet edelleen istuvat johtajina Ilmailulaitoksessa ja semminkin, kun samantapaiset epäoikeudenmukaisuudet yhä ovat toistuvia tänä päivänä Ilmailulaitoksen kohdalla. Eduskunnan oikeusasiamies ja eduskunnan oikeuskansleri, joille tällaisesta tapauksesta on valitettu tai pyydetty selvitystä, näyttävät edelleen olevan oikeuden jakajina Ilmailulaitoksen alapuolella Suomessa.

[15] **Susanna Rahkonen /sd** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! On tärkeää, että kansalainen voi kannella viranomaisten menettelystä oikeuskanslerille tai oikeusasiamiehelle. Mutta kansalaisilla on ja joskus hieman tuntuu siltä, että täälläkin on sellainen käsitys, että kantelu olisi sellainen uusi oikeudenkäynti, jossa kaikki asiat käydään uudelleen läpi. Siitähän ei ole kyse. Sinänsä kantelu on hyvin tärkeä menettely oikeusturvalle, mutta pohjimmiltaan huomio kiinnittyy hyvään hallintoon ja hyvään lainsäädäntöön. Siihen näistä kertomuksista meidän täällä eduskunnassa tulisi saada viitteitä, miten asioita voidaan edelleen parantaa.

[16] **Juha Karpio /kok** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bremer otti esille yksittäisen tapauksen, missä hän katsoo, että Ilmailulaitoksen virkamiehet olivat menetelleet virheellisesti eikä valmistaja ollut saanut sitä oikeutta, mikä hänelle kuuluisi. Tuli vain mieleeni, onkohan siinä lähdetty etenemään väärässä järjestyksessä. Vaikuttaisi siltä, että jos kerran vahinkoa on kärsitty, niin ensimmäinen oikeusaste toki on viedä asia alioikeuteen. Sitä kautta varmasti me-

nestyy, jos on perusteita, että vahinkoa on kärsitty ja se pystytään osoittamaan.

17 **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Näin on tietysti asianlaita. Nyt on vain sillä lailla, että veronmaksajien rahoilla Ilmailulaitoksella on sellainen määrä tuomareita puolellaan, että joka ikinen ilmailija tuntee itsensä kädettömäksi siinä asiassa, varsinkin kun Ilmailulaitos aina myös alioikeudessa edustaa muka sitä korkeinta asiantuntemusta tässä maassa. Ei ole valitettavasti mitään toivoa saada oikeutta alioikeudessa eikä hovioikeudessa eikä korkeimmassa hallinto-oikeudessa, josta Ilmailulaitoksen johtajakin on sanonut, että on se nyt omituista, että korkein hallinto-oikeus tulisi edes sorkkimaan ilmailuasioita, kun eivät ole asiantuntijoita.

18 **Eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja:** Arvoisa puhemies! Vastauksena helikopteriesimerkkiin: Ed. Bremer totesi, että juttu oli edeltäjäni ajalta, joten en voi tuntea tapausta yksityiskohtaisesti. Toteaisin vain sen, että rohkenen epäillä, että "asiantuntijalausuntoa" olisi pyydetty kantelun kohteelta. Toisaalta on selvää, että kantelun kohteelta pyydetään selvitystä. Sehän on oikeusturvaperiaate, että sitä on kuultava, jota vastaan ollaan kantelemassa. Jo vanha tuomarinohje sanoo, että asia tutkitaan, ennen kuin ketään hutkitaan.

Asiantuntijalausuntoa tai ylipäänsä lausuntoa voidaan tietysti pyytää kantelun kohdetta valvovalta viranomaiselta, eli helikopteritapauksessa liikenneministeriöltä. Se on eri asia. Viittaan edellisiin vastauspuheenvuoroihin, joissa aivan oikein todettiin se, että laillisuusvalvoja ei ole mikään tuomioistuin, joka voisi päättää korvauksista tai kuulla todistajia ja selvittää monimutkaisia tosiasiakysymyksiä, kuten helikopterien mittarien värimerkintöjä. Tuomioistuimessakin olisi tällaisessa asiassa kuultava todistajia, ennen kuin tuomarit voisivat sanoa juuta tai jaata. Laillisuusvalvojille tulee tuhansia kanteluita vuodessa. Olisi jo ajanpuutesyistä mahdotonta järjestää tällaisia todistajankuulemisia. Nähdäkseni ei ole myöskään laillisuusvalvonnan tarkoitus, että tehtäisiin päällekkäin samaa työtä, jota varten meillä on tuomioistuinlaitos.

Laillisuusvalvonnan ja lainkäytön välistä eroa on hirveän vaikea selittää meidän asiakkaillemme, kantelijoille. Olen sen itse näiden kuluneiden viiden vuoden aikana huomannut hyvin konkreettisesti. Ehkä eräs tapa kiteyttää tämä ero olisi se, että lainkäytössä tutkitaan asiat pohjamutia myöten, eli onko joku menettely ollut hyvä vai huono, kun taas laillisuusvalvoja voi lausua ainoastaan siitä, onko virkamiehen menettely ollut selvästi laillinen vai selvästi laiton ja onko toimittu harkintavallan rajoissa. Tämä ei aina sisällä vastausta siihen, onko jokin viranomaisen menettely ollut tyhmä vai viisas, tarkoituksenmukainen vai epätarkoituksenmukainen. Tällaista arviota ei laillisuusvalvoja useinkaan voi antaa, koska ei ole mahdollista hankkia riittävän yksityiskohtaista tosiasiatietoa.

19 **Klaus Bremer /r** (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En halua, että tämä tapaus tulee esille nippelitietona. Sen johdosta pelkästään, että se siirtyy nettiin ja sitä tullaan lukemaan ilmailupiireissä, haluan sanoa, että tässä todella sitä ainoaa asiantuntijalausuntoa ei pyydetty liikenneministeriöltä, vaan Ilmailulaitokselta, naapurihuoneesta, missä kyseinen Aittola istui, hänen kollegaltaan, joka kirjoitti asiantuntijalausunnon. Mutta pyydän: Ei pysähdytä tällaiseen tapaustietoon, vaan jos voidaan mennä eteenpäin, toivoisin, että tämä periaate nähtäisiin ja tulisi muutosta siihen. Se olisi tärkeää.

20 **Raimo Vistbacka /ps:** Herra puhemies! Viime perjantaina omassa puheenvuorossani käsittelin aika perusteellisesti perustuslakivaliokunnan mietintöä oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 98. Itse en ollut paikalla silloin, kun eduskunnan oikeusasiamies käytti puheenvuoron, koska olin valmistautumassa suuren valiokunnan kokoukseen. Tyydytyksellä totesin ne periaatteet, joita hän puheenvuorossaan esitti ja jotka hän myös tänään on toistanut, nimenomaan sen, että on pyritty nopeuttamaan käsittelyaikoja, ja kun on saatu toinen apulaisoikeusasiamies, myöskin se toivon mukaan lisää käsittelyn nopeutta.

Yhden asian olisin toivonut, että siinä puheenvuorossa eduskunnan oikeusasiamies olisi ottanut esille. En tiedä, kuuluuko tämä lähinnä oikeuskanslerin toimialaan, eli voimassa olevan lain tulkinta ja soveltaminen. Jos otetaan esimerkiksi vammaispalvelulaki, niin mikä on kunnan velvollisuus huolehtia siitä, että voimassa olevaa lakia noudatetaan? Tähän kysymykseen minun mielestäni eduskunnan apulaisoikeusasiamies

Paunio, mikäli muistan oikein, on ainakin joissakin tilanteissa ottanut kantaa. Mutta olisin odottanut, että eduskunnan oikeusasiamies, taikka mahdollisesti oikeuskansleri, jollakin tavoin valaisisi ainakin allekirjoittaneelle sitä tilannetta, kun monta kertaa valitettavasti sosiaalilautakunnat perustelevat päätöksissään sillä tavoin, että ei ole varattu riittävästi määrärahoja, että määrärahat ovat loppuneet. Olen jäänyt pohtimaan vain sitä, kuinka turvaton on loppuvuodesta sellainen henkilö, jonka voimassa olevan vammaispalvelulain mukaan pitäisi saada palvelua. Tämän kautta vedotaan siihen, että ei voida toteuttaa. Minua on askarruttanut hyvin paljon tämä kysymys. Joitakin valituksiakin kun siitä olen kirjoittanut, niin myöskin näistä valituksista annetuissa ratkaisuissa tämä kysymys on jäänyt minulle avoimeksi. Ylimmiltä laillisuusvalvojilta haluaisin tiedustella, mikä on teidän näkemyksenne tällaisista tilanteista.

Siitä asiasta, mihin ed. Bremer puuttui, itse voisin todeta, että edellisen pääjohtajan aikana ainakin Ilmailulaitoksen osalta oli se tilanne, että siellä kyllä tuli lentokieltoja ja koneet tarkastajien toimesta todettiin lentokyvyttömiksi taikka kelvottomiksi, jos vähänkään arvosteli siellä. Itse jouduin menemään muutaman maakuntajohtajan kanssa jopa yhtiön ulkopuolisena hallituksiin sen johdosta, että olisi saatu jonkinlainen keskusteluyhteys Ilmailulaitokseen. Ehkä asianomainen virkamies on jo jouduttu poistamaan sieltä, mutta ainakin aikaisemmin Ilmailulaitoksella oli hieman sellainen taipumus, että sen toimiala on niin erikoinen, että siihen ei voida eikä saa puuttua.

Ihan muutama asia lähinnä oikeuskanslerin toimialaan ja osittain kertomukseenkin liittyen. Meille tulee hyvin paljon yhteydenottoja, niin kuin oikeuskansleri "edellisestä elämästään" tietää. Millä tavoin teidän virastonne valvoo esimerkiksi ministeriön antamia päätöksiä? Tämä päätös, johon viittaan, on tuoreempi kuin vuodelta 98, jota tämä kertomus koskee, eli en edellytä, että oikeuskansleri siihen vastaa, mutta yleisesti, kuinka tarkasti te valvotte niitä ja onko teillä henkilökuntaa siihen? Otan yhden esimerkin. Työministeriö määritteli työssäkäyntialueet käytännössä niin laajoiksi, ettei ihmisillä ole mahdollisuutta käydä siellä työssä. Ei ole julkisia kulkuneuvoja eikä kaikilla myöskään omaa ajoneuvoa. Jos työtön kertoo tämän tosiasian, sanotaan, että ei se mitään, se on sitten kaksi kolme kuukautta karenssia.

Millä tavoin teillä asiallisesti selvitetään taikka tulkitaan ministeriön päätösten soveltamisohjeita lähinnä käytännön elämään. Tiedän, että oikeuskansleri itse on ollut hyvinkin pitkän ja ansiokkaan rupeaman "todellisessa työelämässä", mitä monen sellaisen kohdalla ei aina voida sanoa, joka ministeriössä näitä päätöksiä tekee.

Herra puhemies! Toinen asia, johon ihan lyhyesti haluaisin puuttua ja tiedustella osittain. Olimme muun muassa herra varapuhemiehen kanssa Asianajajaliitossa tutustumassa, ja siellä selvitettiin kurinpitomenettelyä. Itselleni sen jälkeen on tullut 20—30 senttimetrin paksuinen nippu papereita. On osittain tietysti myönnettävä se, että taustalla on vähän sellainen järjestelmä, johon eduskunnan oikeusasiamies perjantaina muistaakseni viittasi, eli se, että on henkilöitä, jotka toistuvasti lähettävät uuden kirjoituksen ja kirjelmän saatuaan edellisen vastauksen. Osittain tämä tapaus on saman suuntainen, mutta kun on periaatekysymys siitä, ovatko asianajajat toimineet asiallisesti eli tasapuolisesti, jää vain miettimään sitä, kuinka itsenäisesti ja millä tavoin Oikeuskanslerinvirastossa näihin asioihin puututaan, koska olen ollut huomaavinani sen, että joissakin tilanteissa joillekin henkilöille on ainakin yritys saada oikeudenmukainen ja laillinen päätös riippumatta siitä, mitä se käytännössä maksaa. Tämä tapaus on uudelleen Oikeuskanslerinvirastossa, ja ehkä palaan oikeuskanslerin puheille jossakin tilanteessa myöhemmin. Mutta tämä on joskus jäänyt askarruttamaan, vaikka kuulimme nimenomaan Asianajajaliitossa, kuinka hyvin tämä uusi järjestelmä on toiminut, ja odottaisin hieman arviota oikeuskanslerilta siitä, kuinka paljon näitä on viime aikoina tullut tämän uuden järjestelmän muututtua.

Eräs asia, herra puhemies, joka minua aina joskus on mietityttänyt, on se, että otetaan itsenäisesti tutkittaviksi joitakin asioita. Joskus se häiritsee lähinnä sen johdosta, että kun tärkeät asiat siellä makaavat, eikö joskus olisi hyvä vähän putsata pöytää. Ymmärrän tietysti, että julkinen painostus on aika kova.

Sitten eräs asia. Tämä kuuluisi varmasti siihen, joka on tänään pöydälle pantavissa seuraavaan istuntoon. Sähköpostissani oli viesti, että oikeuskanslerille on ilmoitettu eräästä Lempäälän tapauksesta, joka koskee kieltämättä vasta sitä tapausta, joka on nyt pöydälle pantavissa, eli

kun vastaus on viipynyt, ja tässä on mainittu asianomainen esittelijäkin. Eräs asia, joka minua tässä kiinnostaa yleisesti, on se, vaikka en tiedä tosiasioita, mutta eräässä kohtaa kirjelmää mainitaan asianomaiset viranomaiset nimeltä ja todetaan, että he "ilmaisivat käsityksinään asianmukaisesta viranhoidosta, etteivät voisi nyt tehdä mitään, koska oikeuskansleri tutkii heidän toimintaansa". Onko todella tilanne näin, että he eivät voi tehdä asian hyväksi mitään, kun heidän toimistaan on kanneltu? Kyse on nuoresta henkilöstä. Onko niin kuten ajattelisi, että kun kantelut makaavat tai ovat käsittelyssä pidemmän aikaa, oikeusturva saattaa vaarantua?

[21] **Eero Akaan-Penttilä /kok:** Arvoisa puhemies! Ed. Vistbacka mainitsi vammaispalvelulain toteuttamisen. Olen valiokuntatyössä vain törmännyt semmoisiin tilanteisiin, joissa muun muassa subjektiiviset oikeudet eivät toteudu kuin 20-prosenttisesti. Yleisesti tiedämme, että kunnissa sosiaali- ja etenkin terveydenhoidon alalla jatkuvasti harrastetaan alibudjetointia. Tämä on nyt se kysymys teille: Jos kunta alibudjetoi toistuvasti jonkin toiminta-alan, varsinkin jos se on vielä subjektiivista oikeutta, mutta muutakin, jonka laki turvaa, onko niin, että kunnan täytyy tämä tarve tutkia ja muutamassa vuodessa korjata budjetti ajan tasalle tai muuten tilanne mahdollisesti olisi perustuslain vastainen? Pyytäisin teiltä tähän kommenttia. Se koskee vammaispalvelulain perusasioita aika tiiviisti.

Toinen pieni kysymys, jos suvaitsette: Oikeuskanslerin kertomuksessa sivulla 15 todetaan, että olette perehtynyt sairaalahallintoon entisen Hyksin, nykyisen Husin, piirissä. Kysyisin vain, jäikö teille siitä vierailusta semmoinen kuva, että tämän uudistuksen jälkeen terveydenhuoltolainsäädäntö toteutuu tällä uudella sairaanhoidon alueella, toisin sanoen kansalaisten terveydenhuollolliset oikeudet on turvattu.

[22] **Valtioneuvoston oikeuskansleri Paavo Nikula:** Arvoisa puhemies! Pyrin vastaamaan keskustelussa esille tulleisiin seikkoihin siinä järjestyksessä, kuin olen niitä kirjannut. Osittain ne olivat yhteisiä kysymyksiä myös oikeusasiamiehelle.

Ensimmäinen näistä oli ed. Väistön kysymys vastineajasta. Myös meidän virastossamme yleensä annetaan kantelun kohteelle puolentoista kuukauden aika vastineen antamiseen. Tätä voidaan pitää pitkänä, mutta kun esimerkiksi kantelun kohteena on kunta, sanotaan vaikka vammaispalveluasioissa, silloin voi olla, että vastine joudutaan käsittelemään asianomaisessa lautakunnassa ja mahdollisesti vielä kunnanhallituksessa. Sen vuoksi tuo aika joudutaan antamaan pitkähköksi. Toisaalta myös usein saattaa olla, että asiakirjoja on paljon. Kysymyksessä voi olla kantelun kohteen koko ura — jos seurauksena on virkasyyte — ja niin kuin oikeusasiamies totesi, kantelijan pitää näyttää kantelunsa toteen tai ainakin kantelun tutkijan pitää löytää todisteet. Kohteen ei tarvitse todistaa itseään syyttömäksi, mutta ihmiset keräävät aikamoisen vastanäytön. Tästä syystä nämä ajat ovat tällaisia.

Ed. Karpio kysyi useitakin asioita. Hän aloitti meidänkin virastossamme valitettavasti olevasta asiaruuhkasta ja siitä johtuvasta asioiden käsittelyn viipymisestä todeten, että kun Valtakunnansyyttäjänvirasto perustettiin, meiltähän siirtyi merkittävä työmäärä pois. Samalla tietysti siirtyivät myös tuon työn tekijät, toistakymmentä virkamiestä 40 hengen virastosta siirtyi Valtakunnansyyttäjänvirastoon. Siinä mielessä asioiden siirtyminen pois ei merkinnyt uutta voimavaraa meidän virastossamme kantelujen käsittelylle.

Kertomuksista ilmenee, että vuosittain aiheettomiksi todettujen tai sellaisten kanteluiden määrä, joissa ei ole havaittu menetellyn sillä tavalla lainvastaisesti, että laillisuusvalvojan tulisi puuttua asiaan, on pysynyt jokseenkin samana. Ed. Karpio kysyi, mistä tämä voi johtua. Valitettavasti täytyy todeta, että en pysty vastaamaan. Jokainen kantelu tutkitaan sillä huolellisuudella, joka meillä on käytettävissämme, ja hankitaan se näyttö, joka on meidän voimillamme saatavissa, ja sitten tehdään johtopäätös. Meillä ei ole mitään tavoitteellista toimenpideratkaisujen ja muiden ratkaisujen määrää, vaan jokainen asia tutkitaan sellaisenaan ja kokonaisuus nähdään sitten vuoden kuluttua, kun tehdään yhteenvetoa.

Tuomioistuinkäsittelyjen nopeuttamisen tarpeesta ed. Karpio hyvin aiheellisesti mainitsi. Sikäli kuin tiedän, oikeusministeriössä valmistellaan lainmuutoksia, joilla voidaan nopeuttaa oikeudenkäyntejä. Tässä suhteessa ollaan tilanteessa, niin kuin usein, kun tehdään iso lainsäädäntöreformi, että kun siitä on saatu jonkin verran kokemuksia, tehdään sitten perustarkistus ja suoritetaan ne toimenpiteet, jotka voidaan ja jot-

ka ovat välttämättömiä. Toteaisin, että osittain viipyminen johtuu siitä, että me olemme Euroopan ihmisoikeussopimuksen osapuolena ja siinä edellytetään suullista oikeudenkäyntiä hyvin laajassa määrin. Tästä ei ole paluuta toisenlaiseen oikeudenkäyntiin, mutta varmasti löytyy keinoja nopeuttaa tätä menettelyä.

Sekä ed. Karpio että ed. Vistbacka kysyivät asianajajien valvonnasta, joka on Oikeuskanslerinviraston tehtävänä erityisesti asianajajalailla säädetty. Meille tulevat jatkuvasti tiedoksi Asianajajaliiton kurinpitoratkaisut. Jokaisen kohdalla harkitsemme, onko liitto päätynyt oikeaan ratkaisuun. Meidän toimivallassamme on ainoastaan pyrkiä ankarampaan seuraamukseen kuin mihin Asianajajaliitto on päätynyt. Me voimme hakea muutosta Asianajajaliiton kurinpitoratkaisuun. Sikäli kuin oikein muistan, toistaiseksi tällaisia muutoksenhakuja ei ole tehty. Asianajajaliiton kurinpitoratkaisuista osa on sellaisia, joissa ei havaita minkäänlaista asianajajatapojen loukkausta tapahtuneen, osassa annetaan varoituksia, jopa erotetaan asianajajia Asianajajaliitosta. Tätä toimintaa valvotaan valtion viranomaisena. Järjestelmä on tällaiseksi muotoutunut sen johdosta, että asianajajalaitos on itsenäinen oikeudenhoidon orgaani. Siinä yhteiskunnan velvollisuutena on valvoa asianajajan ja hänen päämiehensä suhteen luottamuksellisuutta ja yksityisyyttä. Sen vuoksi kukaan ulkopuolinen ei voi lähteä ohjailemaan asianajajaa hänen päivittäisessä työssään.

Ed. Karpio kysyi myös valvonnan ulottamista muihin kuin Asianajajaliiton jäseniin ja muihin kuin yleisiin oikeusavustajiin. Tämä on hyvin vaikea poliittinen kysymys. Edellisen eduskunnan aikana täällä oli säädettävänä iso oikeusapulainsäädännön muutos, jossa oikeusaputoiminta olisi siirtynyt asianajajille melko laajassa mitassa. Tätä kautta julkisen rahoituksen puitteissa oleva asianajotoiminta olisi tullut entistä laajemmin laillisen valvonnan piiriin. Eduskunta torjui tämän ajatuksen. Tiedämme, että vanhastaan eduskunnassa on ollut hyvin laaja vastustus asianajajapakon tai -monopolin perustamiseksi, joka kuitenkin olisi edellytyksenä viranomaisvalvonnan ulottamiseksi, koska niin kauan kuin ei ole mitään korporaatioita, joiden perusteella voidaan sulkea ammattikunnan ulkopuolelle, ei ole myöskään mitään sanktioita eikä tätä valvontaa voida laajentaa. Totean, että tuomioistuimilla on mahdollisuus valvoa kaikkia siellä asioivia oikeudellisia avustajia.

Moneen kertaan on puhuttu myös palkkioiden suhteesta maksuttomaan oikeudenkäyntiin. Tämä on mitä suurimmassa määrin yhteiskunnallinen resurssikysymys. Henkilökohtainen käsitykseni on, että asianajajapalkkiot ovat nousseet niin korkeiksi, että se suhde, joka alun perin oli maksuttoman oikeudenkäynnin saamisen edellytyksenä, siis ihmisten tulo- ja varallisuustaso suhteessa oikeudenkäynnin aiheuttamiin kustannuksiin, on järkkynyt niin, että yhä suurempi osa ihmisistä joutuu pois maksuttoman oikeudenkäynnin mahdollisuuden piiristä. Tämä on myös viime kädessä poliittinen ratkaisu, millä tavoin siihen voidaan saada korjausta. Omalta osaltani voin vain toimivaltani puitteissa todeta tapahtuneen kehityksen.

Arvoisa puhemies! Sekä ed. Vistbacka että ed. Akaan-Penttilä kiinnittivät huomiota alibudjetointikysymykseen. Kaikki ne perusoikeudet, jotka ovat niin sanottuja subjektiivisia oikeuksia, ovat sellaisia, että niihin täytyy löytyä rahat. Jos niihin ei pystytä osoittamaan varoja, sitten ollaan lain rikkomisen alueella. Toisaalta taloudellisissa, sosiaalisissa, sivistyksellisissä perusoikeuksissa on vain kaksi subjektiivista oikeutta: oikeus toimeentuloon ja oikeus maksuttomaan perusopetukseen. Olennaisilta osilta nämä oikeudet toteutuvat eduskunnan päättämän yksityiskohtaisemman lainsäädännön ja sen toteuttamiseksi annettujen budjettivarojen kautta tai sitten suoraan kuntia velvoittavan lainsäädännön kautta.

Eduskunnan käsiteltäväksi on tullut aivan hiljattain, viime perjantaina, presidentin esittelystä toimeentulotukilain muutosehdotus, jossa alun perin ajateltiin säännöstä, että kunnan tulisi varata vuosittain talousarvioon määrärahat erityistoimeentulotuen myöntämiseksi. Se poistettiin viitaten kunnallisen itsehallinnon perustuslain suojaan. En ole aivan varma, olisiko tuo ollut kunnallisen itsehallinnon periaatteen vastainen, mutta tämä kuvastaa sitä problematiikkaa, jonka kunnallinen itsehallinto ja eduskunnan lainsäädäntövalta aiheuttavat.

Vammaispalvelulaki on valitettavasti lakina sellainen, että se antaa varsin laajan harkintavallan kunnalle. Se ei ole niin velvoittava kuin se voisi olla. Tältä kannalta mahdollinen alibudjetointi on sellainen, johon ei voida laillisuusvalvonnan kautta puuttua.

Ed. Vistbacka viittasi tapaukseen, jossa virkamies oli vastannut, että kun hänen toimintaansa tutkitaan, hän ei voi enemmälti ottaa johonkin tiettyyn asiaan kantaa. Olen tämän asian asiakirjat tänään pyytänyt ja keskustellut asian esittelijän kanssa. En osaa siitä nyt kovin yksityiskohtaisesti sanoa, aion perehtyä asiaan lähipäivinä. Yksi ongelma on, että tästä tulee koko ajan uutta aineistoa, että ikään kuin asian kertyminen ei virastossamme pääty.

Yleisesti ottaen voisi sanoa, että muutamassa prosentissa kanteluita asia korjataan siinä vaiheessa, kun me lähetämme selvityspyynnön kantelun kohteelle. Vastaus tulee, että on havaittu tällainen menettelyllinen ongelma, mahdollisesti virhe, ja että asia on korjattu.

Viittaisin vielä aivan lopuksi siihen, arvoisa puhemies, että kun kantelun kohde saa vastatakseen kanteluun, säännönmukaisesti vastaus lähetetään kantelijalle kommentoitavaksi. Kirjeenvaihto jatkuu vielä tämän yhden vaiheen, joten siinä mielessä kantelijalla on viimeinen sana juuri siitä syystä, että hänellä on viimekätinen velvollisuus osoittaa kantelunsa toteen.

[23] **Eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja:** Arvoisa puhemies! Yhteenvetona käydystä keskustelusta toteaisin vielä sen, että useissa puheenvuoroissa on kiinnitetty huomiota käsittelyaikoihin, jotka olen toki myöntänyt ongelmaksi. Mutta samalla on myös toivottu sitä, että asiat käsiteltäisiin perusteellisesti, että perustelut olisivat seikkaperäisiä, että laillisuusvalvojat suorittaisivat enemmän tarkastuksia, että olisi myös jalkautumistoimintaa eli niin sanottuja palokuntakeikkoja tässä ja nyt. Nämä ovat kaikki tärkeitä tavoitteita, mutta niitä on vaikea yhtä aikaa maksimaalisesti toteuttaa, kun kuitenkin voimavarat ja aika ovat rajallisia.

Itse pidän tällä hetkellä oman virastoni kannalta tärkeimpänä tavoitteena käsittelyaikojen lyhentämistä ja ratkaisematta olevien asioiden eli vanhan juttuvaraston vähentämistä. Olen priorisoimassa tehtäviä niin, että tähän puoleen voitaisiin puuttua. Voin todeta, että vuoden 99 aikana tilastot näyttävät jo huomattavasti paremmilta kuin nyt käsiteltävässä vuoden 98 kertomuksessa. Viime vuonna oli toinen apulaisoikeusasiamies koko kalenterivuoden täydessä toiminnassa, mikä paransi ratkaisuresurssejamme. Niinpä ratkaisemattomien asioiden määrä väheni yhteensä 136 jutulla. Vieläkin asioita on aivan liian paljon ratkaisematta, joten tämä taistelu ei ole suinkaan vielä voitettu.

Sitten yksittäisistä kysymyksistä. Ed. Vistbackan ja ed. Akaan-Penttilän esiin ottamaan kysymykseen subjektiivisten oikeuksien toteutumisesta minulla ei ole oikeastaan omasta puolestani lisättävää oikeuskansleri Nikulan perusteellisen selvityksen jälkeen. Viittaisin myös apulaisoikeusasiamies Paunion puheenvuoroon Oikeusasiamiehen kertomuksessa vuodelta 98, missä tätä problematiikkaa on myös käsitelty.

Vastineaikojen pituuksista. Ne yritetään meillä määrätä aina tapauskohtaisesti ottaen huomioon asian laatu ja vastineen antajan olosuhteet. Mieluummin vastineaika määrätään liian lyhyeksi kuin liian pitkäksi. Jos se on liian lyhyt, silloin voi aina pyytää pidennystä ja se säännönmukaisesti myönnetään. En usko, että vastineajat ovat pahin kanto kaskessa silloin, kun puhutaan käsittelyaikojen kokonaispituudesta.

Ed. Vistbacka toi esille kysymyksen siitä, että kun jokin asia on laillisuusvalvojan luona vireillä, miten se vaikuttaa saman asian käsittelyyn ja etenemiseen muissa viranomaisissa. Tämä on kysymys, joka on usein tullut vastaan. Hyvin moni viranomainen on taipuvainen toteamaan, että kun jokin asia on oikeusasiamiehellä tai oikeuskanslerilla tutkittavana, sen muu käsittely saa sillä välin odottaa. Se on ikään kuin jäädytetty. Itse olen kyllä todennut, että tämmöistä jäädytystä ei minun mielestäni laki salli. Kyllä asioiden käsittelyn on jatkuttava samalla tavalla muissa viranomaisissa riippumatta siitä, onko jokin kantelu vireillä vai ei.

Lopuksi viittaisin siihen, mitä perustuslakivaliokunnan mietinnössä todettiin tiedottamisesta. Pitäisi siis pyrkiä siihen, että tietoverkossa julkistettaisiin uudet päätökset reaaliajassa. Tähän ollaan Oikeusasiamiehen kansliassa nimenomaan menossa. Ainoa ongelma on ollut uuden julkisuuslain vaatimat toimenpiteet. Päätökset on anonymisoitava ja pidettävä salassa tietyt salassapidettävät seikat. Salassapitotekniikan toteuttaminen tietoverkossa on vielä pohdittavana. Tähänkin asti kaikki lehdistötiedotteet on julkaistu Internetissä, mutta tarkoitus on päästä siihen, että tärkeimmät päätökset olisivat myös sellaisinaan saatavissa reaaliaikaisesti tietoverkossa, tosin vasta julkisuuslain vaatiman salassapitokäsittelyn jälkeen.

Perustuslakivaliokunta korosti myös sitä, että toimintakertomuksen painopisteen tulisi siirtyä

tapausselostuksista yleisiin kysymyksiin. Tämä on sellainen suunta, jota kohti on jo nyt käsiteltävänä olevassa kertomuksessa edetty. Sen jälkeen, kun reaaliaikaiseen tietoverkkoon on saatu tärkeimmät yksittäiset päätökset, ehkä myös oikeusasiamiehen toimintakertomuksen luonne voi jonkin verran muuttua ja yleiskatsauksellisuutta voidaan entisestäänkin lisätä.

Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota myös siihen, että oikeusasiamiehen kertomus on paisunut sivumäärältään kovin suureksi. Valitettavasti on todettava, että seuraava kertomus, joka on parhaillaan painossa ja tulee luovutettavaksi eduskunnalle lokakuun 5. päivänä, on sivumäärältään entistäkin suurempi. Jatkossa on mietittävä, miten sivumäärää voitaisiin ehkä supistaa. Siinä on varmasti hyvänä reseptinä perustuslakivaliokunnan ehdotus painopisteen siirtämisestä enemmän yleisiin kysymyksiin.

[24] **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Käydyn keskustelun perusteella, josta poimin muun muassa ed. Karpion kuin myös oman puheenvuoroni, rohkenen esittää eduskunnan oikeusasiamiehelle ja oikeuskanslerille, että keskinäinen työnjako selkeytettäisiin ja tehtäisiin nykyistä selvemmin tiettäväksi kansalaisille. Se varmasti helpottaisi ja rationalisoisi kummankin työtaakka samalla, kun se lisäisi kansalaisten turvallisuudentunnetta selkeän, oikean selvityspyyntöosoitteen tietoisuuden myötä.

[25] **Raimo Vistbacka /ps:** Arvoisa puhemies! Omasta puolestani haluan kiittää sekä oikeusasiamiestä että oikeuskansleria läsnäolosta ja asiallisista vastauksista edustajien moninaisiin kysymyksiin ja mielipiteisiin.

Erään asian haluaisin tässä yhteydessä vahvistaa, minkä oikeuskansleri otti esiin käytännön kokemuksena, eli sen, että erityisesti silloin, kun kantelusta pyydetään nopeasti vastine, niin joissakin tilanteissa ainakin allekirjoittaneen kohdalla on tapahtunut niin, että kun itse on ollut mukana kantelua tekemässä taikka avustamassa, niin järkevä virkamies on korjannut erheensä tai virheensä sen jälkeen, kun sitä on tutkittu. Siltä osin asia on palautunut ikään kuin omille urilleen, kun kyseisessä vastineessa on todettu, että se asia, mitä kantelussa on esitetty, on korjattu taikka tullaan korjaamaan.

Herra puhemies! Ihan lopuksi toteaisin, että alakerrassa lienee jälleen eräs kansalaisten oikeusturvasta ja laillisuusvalvonnasta huolestunut ryhmä. Voi vain arvailla, minkälaista tekstiä ja mielipiteitä siellä esitetään, ja saattaa olla, että sieltä taas uusi kirjeitten vyöry teidän virastoihinne tulee.

Keskustelu päättyy.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

2) Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus toiminnastaan vuonna 1998

Ainoa käsittely
Kertomus K 10/1999 vp
Perustuslakivaliokunnan mietintö PeVM 13/2000 vp

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 13. Asian käsittely keskeytettiin viime perjantain täysistunnossa.

Asiaa käsiteltäessä on läsnä myös eduskunnan oikeusasiamies Lauri Lehtimaja.

Keskustelu päättyy.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

3) Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus oikeuskanslerin virkatoimista ja lain noudattamista koskevista havainnoista vuodelta 1999

Lähetekeskustelu
Kertomus K 11/2000 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

Tätäkin asiaa käsiteltäessä on läsnä valtioneuvoston oikeuskansleri Paavo Nikula.

Keskustelua ei synny.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään perustuslakivaliokuntaan.

4) Laki tuloverolain 105 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 92/2000 vp (Esko-Juhani Tennilä /vas)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Esko-Juhani Tennilä /vas:** Herra puhemies! Ensi vuodelle jaetaan tuloverohelpotuksia miljardeja markkoja, mutta yksi ryhmä puuttuu näiden veronalennusten saajien joukosta: työttömät. Minä en tätä voi hyväksyä ja esitän lakialoitteessani, että ansiotulovähennys ulotetaan uudelleen myös työttömiin. Eihän voi olla oikein, että isotuloiset saavat jopa tuhansien markkojen verohelpotuksen vuodessa palkankorotustensa päälle, mutta työttömät eivät saa tulonkorotusta eivätkä verohelpotusta. Nyt eduskunta on oikeamielisyystestissä. Jos tähän ei korjausta saada, se ei ole oikein. Se on vääryys. Minä nyt odotan eduskunnalta, sen valtiovarainvaliokunnalta ja salilta, oikeudenmukaisuutta.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

5) Laki yksityisyyden suojasta televiestinnässä ja teletoiminnan tietoturvasta annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 93/2000 vp (Klaus Bremer /r ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Klaus Bremer /r:** Arvoisa puhemies! Kyse on turhista etsinnöistä, jotka maksavat yhteiskunnalle yhteisistä veromarkoistamme useita miljoonia markkoja vuodessa. On kysyttävä, kuinka vahvana on yksityisyyden suojaa pidettävä; paljonko yhteiskuntamme on kohtuudella maksettava yhteisistä veromarkoista siitä, että suoritetaan turhia etsintöjä, jopa enemmistö etsinnöistä.

Arvoisa puhemies! Kesän aikana etsittiin kahdesti Itämerellä veneitä sen vuoksi, että maissa olevat omaiset olivat huolestuneet, koska veneessä olijoiden matkapuhelimet olivat suljettuina. Nämä molemmat etsinnät tulivat maksamaan toista miljoonaa markkaa ja osoittautuivat täysin turhiksi. Etsityt olivat turvallisesti satamassa. Heillä ei ollut mitään hätää.

Tähän asti ei turhien etsintöjen määrää ole ollut tiedossa. Kun ryhdyin asiaa selvittämään, osoittautui, että sekä poliisiviranomainen, joka vastaa etsinnöistä maankamaralla, maamme rajoja pitkin, kuin myös rajavartiosto, joka vastaa etsinnöistä merialueilla, kumpikin viranomainen on täysin turhautunut näistä turhista etsinnöistä.

Poliisi kertoi, että 14.9. mennessä oli suoritettu 600—700 etsintää, joista kaksi kolmasosaa oli turhia, eli noin 400—500 etsintää oli täysin turhaa. Poliisi totesi, että kyllä todellakin poliisilla hupenevilla resursseillaan on tärkeämpääkin tehtävää kuin hukata henkilöstövoimiaan ja materiaalia turhiin etsintöihin.

Rajavartioston esikunnasta kerrottiin, että kaiken kaikkiaan on tänä vuonna 21.9. mennessä suoritettu 187 etsintää, joista luokkaan "epäselvä, ilkivaltainen tai muu" tilastoitiin 91 eli puolet, 50 prosenttia.

Kun tähän sitten lisätään, että etsinnöissä varsinkin merialueilla usein on liikkeellä helikopteri tai kaksi, on lentokone tai lentokoneita, on valvontaveneitä, on partioveneitä ja kun tiedetään, että esimerkiksi keskiraskas helikopteri maksaa noin 55 000 markkaa tunnissa, kevyt kaksimoottorinen helikopteri noin 15 000 markkaa tunnissa, lentokone noin 8 000—9 000 markkaa tunnissa, valvontavene 6 000 markkaa tunnissa, partiovene 2 000 markkaa tunnissa, siinä ei kovin kauan tarvitse etsiä, että kustannukset ovat toisella miljoonalla. Sen lisäksi tietysti etsinnöissä käytetään hyvin paljon muita viranomaisvoimia, samoin kuin vapaaehtoisia meripelastusvoimia jne., jotka tietysti myöskin ovat menopuolella yhteiskunnalle.

Arvoisa puhemies! Minusta nämä tiedot perustelevat jo lakiehdotusta ja tavallaan kehottavat liikennevaliokuntaa suhtautumaan hyvin vakavasti ja toisenkin kerran miettimään, miten arvokkaana on pidettävä yksityisyyden rajaa. Kysymyshän tässä on siitä, että viranomaisille annettaisiin mahdollisuus, kun etsintähälytys tulee

päälle, ensimmäiseksi tarkistaa, mistä etsityn kännykällä mahdollisesti on soitettu viimeisen kerran, mikä tukiasema on viimeisen kerran välittänyt puhelun kännykästä. Sen ihmeellisemmästä ei ole kysymys. Se jo johtaisi hyvin lähelle yleensä etsittyä, semminkin kun lähes jokaisella Suomen kansalaisella tänä päivänä on mukanaan kännykkä lähtiessään merelle tai marjastamaan.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

6) Laki perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite LA 96/2000 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk)

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

[1] **Mika Lintilä /kesk:** Arvoisa puhemies! Haluaisin huomauttaa, että hallitus lupasi hallitusohjelmassaan vahvistaa pk-yritysten kasvua ja kilpailukykyä käynnistämällä Yrittäjyys-hankkeen, jolla tähdennetään muun muassa yritystoiminnan esteiden poistamista. Yhdeksi keskeiseksi keinoksi katsottiin perheyritysten ja niiden omistajien verotuksellisen aseman parantaminen, niin että sukupolvenvaihdokset tulevat nykyistä helpommiksi. Asia on erittäin ajankohtainen, koska seuraavan kolmen vuoden aikana meillä tulee sukupolvenvaihdon noin 20 000 yrityksessä ja seuraavan kymmenen vuoden aikana noin 60 000:ssa. Tämän lisäksi myös maataloudessa ongelmat ovat kärjistyneet.

Hallituksen esityksessä — tämä aloitehan on hallituksen esityksen rinnakkaisesitys — on oikea suunta se, että omistusosuuden rajaa ollaan tiputtamassa 20:stä 10 prosenttiin. Mutta ed. Ala-Nissilän esityksen mukaisesti tätä toimintaa tulisi tehostaa myös sillä tavalla, että huojennettava vero tulisi perintö- ja lahjaverotuksessa määrätä samaan tapaan kuin varallisuusverotuksessa eli niin, että omaisuuden arvoksi katsotaan 30 prosenttia verotusarvosta. Tämän lisäksi myös viiden vuoden veronmaksuaikaa tulisi jatkaa 10 vuoteen yrityksen toiminnan kehittämisen näkökulmasta.

Näiden perintö- ja lahjaverolain muutosten lisäksi olisin toivonut myös, että varallisuusverolakia voitaisiin muuttaa niin, että lähiomaisia koskevaan luetteloon lisättäisiin myös isovanhemmat sekä veli, sisar ja myös näiden rintaperilliset.

Keskustelu päättyy.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi valtion eläkerahastosta annetun lain 2 ja 4 §:n muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 82/2000 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö VaVM 15/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

8) Hallituksen esitys laiksi ortodoksisesta kirkkokunnasta annetun lain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 89/2000 vp
Hallintovaliokunnan mietintö HaVM 15/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

9) Hallituksen esitys laiksi työvoimapalvelulain muuttamisesta

Mietintöjen pöydällepano
Hallituksen esitys HE 119/2000 vp
Työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunnan mietintö TyVM 5/2000 vp

Mietintö pannaan pöydälle puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti ensi perjantain täysistuntoon.

Ensimmäinen varapuhemies: Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13, kyselytunti huomenna torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 15.47.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio